Amateka ahishwe y’umurongo wa mirongo ine - Nomero ya mirongo itatu n’ine

Ezekiyeli Nimero ya Cumi na Gatanu

Jeff Pippenger
2026-10-28

Amezi atanu ahishwe

Ubutumwa bwa Isilamu, nk’uko bugaragazwa n’umurongo wa cumi, bwatanzwe na Josiah Litch mu mwaka wa 1838, abuhuza n’igihe kivugwa mu murongo wa cumi na gatanu. Icyo gihe hari bimwe mu bigize ubwo buhanuzi byari bikihishe Litch. Ku wa 1 Kanama 1840, Litch yari amaze gutangaza ibisobanuro birambuye kurushaho, bishingiye ku byo yari yarahishuriwe mu butumwa bw’“amezi atanu” nyuma y’umwaka wa 1838. Mu mwaka wa 1838, igice cy’ubutumwa bw’“amezi atanu” bwo mu gice cya cyenda cy’Ibyahishuwe cyari kigihishe Litch. Igice cyari gihishwe cy’ubuhanuzi bw’amezi atanu cyabumburiwe Litch mbere y’umwaka wa 1840, kandi uko kubumburwa kwatumye imbaraga z’Imana zigaragara kuva mu mwaka wa 1840 kugeza mu wa 1844.

Amezi atanu avugwa ku murongo wa gatanu yari ahishwe kugeza mu mwaka wa 2026. Igihe Elizabeti yavaga mu bwihisho nyuma y’amezi atanu, Mariya yaje kumusanga. Mariya ahuza ayo mezi atanu yo kwihisha n’umugani w’abari cumi, kuko, mu buryo butandukanye na Elizabeti, Mariya yari umwari utwite, naho Elizabeti yari umugore utwite wari wararengeje imyaka yo kubyara. Kuri buri wese muri bo, ivuka ry’umwana we ryari igitangaza mu buryo bwaryo, ariko Mariya yari umwari. Abahanuzi bose bavuga iby’imperuka y’isi, kandi abari bahagarariwe na Mariya mu minsi y’imperuka ni abari batanu b’abanyabwenge bagize umutwe wa Filadelifiya w’umumarayika wa gatatu, umubare wabo ukaba ibihumbi ijana na mirongo ine na bine. Elizabeti na Mariya bahura mu kwezi kwa gatandatu nyuma y’amezi atanu Elizabeti yamaze yihishe. Amezi atanu avugwa ku murongo wa gatanu yari ahishwe kugeza mu mwaka wa 2026.

Igihe Yohana yavukaga, Mariya yasubiye i Nazareti, kandi Zakariya ntiyari akiri ikiragi. Mariya yari kumwe na Elisabeti kugeza ubwo urugi rwakingwaga mu gihe cy’itegeko ryo ku Cyumweru, ari bwo ubuhanuzi buvuga. Zakariya ni ikimenyetso kiranga inzira cya Alufa gihindurwa ikiragi, akaba kandi ikimenyetso kiranga inzira cya Omega kivuga igihe umuhungu we avutse. Zakariya ari ku ntangiriro no ku iherezo, ahagarariye marayika wa mbere n’uwa gatatu. Elisabeti ni ubutumwa bwa marayika wa kabiri, naho Mariya akaba ubutumwa bw’urusaku rwo mu gicuku bwifatanya na Elisabeti ku iherezo ry’amezi atanu yo kwihisha.

Umuryango wa Nowa, wari ugizwe n’abantu umunani, wamaze amezi atanu uhishwe mu nkuge, hanyuma inkuge ihagarara ku musozi wa Ararati. Ijwi ryo mu gicuku ryifatanyije n’umumarayika wa kabiri i Exeter, rikomeza kumvikana kugeza ubwo urugi rwafungwaga ku wa 22 Ukwakira 1844, mu isohozwa ry’umugani w’abakobwa icumi. Mariya yasanze Elisabeti i Exeter, akomeza kuhaba kugeza Yohana avutse.

Ubutumwa bwahishwe Litch mu 1838 bwari ubutumwa bw'"amezi atanu." Guhishwa kw'amezi atanu gushushanywa n'abantu umunani bari mu nkuge; ni ukwihisha kwa Elisabeth mu mezi atanu ya mbere yo gutwita kwe. Ni Umwami wari utwikiriye amezi atanu n'ikiganza cye mu 1838, kugeza igihe yakuye ikiganza cye kuri ayo mezi atanu, akemerera Litch gutangaza itariki iminsi icumi mbere y'isohozwa ryayo. Iyo ubutumwa bw'amezi atanu bubumbuwe mu minsi y'imperuka, nk'uko burimo kugaragazwa ubu, uba ugeze ku minsi itandatu y'amateraniro y'ingando yabereye i Exeter, kuva ku wa 12 kugeza ku wa 17 Kanama 1844, yakurikiwe n'iminsi mirongo itandatu n'itandatu kugeza ku rugi rwakinzwe ku wa 22 Ukwakira 1844. Hari iminsi mirongo irindwi n'ibiri, ariko iyo ishyizwe ku murongo w'ubuhanuzi maze ibimenyetso biranga inzira bigashyirwa ukwabyo, bishobora kugaragara ko ikimenyetso cyo kugotwa cyashushanywaga n'amateraniro y'ingando yabereye i Exeter cyari iminsi itandatu yakurikiwe n'iminsi mirongo itandatu n'itandatu kugeza ku rugi rukinze. Mu buryo bw'ubuhanuzi, icyo gihe kigaragazwa nka 6 6 6.

Amateka yo kugotwa, nk'uko agaragazwa na Exeter kugeza ku wa 22 Ukwakira, ashushanywa na Lameki wo mu gisekuru cya gatandatu gikomoka kuri Kayini. Urugi rukingwa nyuma gato y'uko ubuhanuzi bw'amezi atanu bukuweho ikimenyetso cyabufungaga. Rugenda rukingwa, ariko mu Bwadiventisiti uko gukingwa kwatangiye kuri 9/11, kandi kurangirira ku kugotwa. Igihe cyo kugotwa nikigera, muzagaragaza imico ya Lameki wo mu rubyaro rwa Kayini cyangwa iya Lameki wo mu rubyaro rwa Seti. Umubare uranga ayo mateka kuri Lameki wo mu rubyaro rwa Kayini ni 6 6 6, naho umubare wa Lameki wo mu rubyaro rwa Seti n'uw'itorero rinesha ni 7 7 7.

Kwigaragaza kw'imico ibiri ishushanywa na ba Lameki babiri ndetse na 666 cyangwa 777 gutangirana n'ibiba bituma ubwadiventisiti bwibandwaho na rubanda, igihe hatangiye kwibazwa impamvu Abadiventisiti bacecetse ku muburo w'imipira y'umuriro y'i Nashville. Impaka zigenda zirushaho gukara zihinduka igihamya kigaragarira amaso kibanziriza gukingwa k'urugi kw'itegeko ry'Icyumweru rigiye kuza vuba, ibyo bikaba byarashushanywaga n'inyamaswa zazamukaga inzira ihanamye zinjira mu nkuge. Uwo muburo ugaragarira amaso ugenda urushaho gukomera na wo washushanywaga n'ibyabaye kuri Eliya ku musozi wa Karumeli ndetse n'urugaga rw'abayoboke ba Miller rwo mu 1844.

Imiterere ya gihanuzi y'ukugotwa

Imiterere ya gihanuzi y'igikorwa cyo kugota umujyi kirangirana no kurimbuka kwawo ishushanya intera y'igihe itangirana n'ikimenyetso ikarangirana n'ikimenyetso. Ishushanya intera y'igihe ndetse n'umwanya wihariye mu gihe. Igihe cyo kuremwa kw'igishushanyo kigaragazwa mu buryo bunyuranye. Buri miterere ya gihanuzi nk'iyo iboneka mu buhamya bwahumetswe ishushanya igihe cy'igeragezwa ryerekeye igishushanyo cy'inyamaswa, kigera ku ndunduro yacyo mu kimenyetso cy'inyamaswa.

> "'Igishushanyo cy'inyamaswa' kigereranya uburyo bw'Ubuporotesitanti bw'ubuhakanyi buzabaho igihe amatorero y'Abaporotesitanti azashaka ubufasha bw'ubutegetsi bwa Leta kugira ngo ashyire mu bikorwa ku gahato amahame yayo. 'Ikimenyetso cy'inyamaswa' cyo kiracyakeneye gusobanurwa." Intambara Ikomeye, 445.

Icyo gihe kigereranya ikorwa ry'igishushanyo kigenewe inyamaswa kandi kikaba icyayo; ikimenyetso cy'inyamaswa gishyirwaho ku gahato igihe igishushanyo kimaze igihe gikorwa kigeze aho gishobora kuvuga kigashyiraho itegeko ryo ku Cyumweru. Ikimenyetso cy'ubutware bwa Roma cyashushanyijwe na Nebukadinezari igihe Yerusalemu yarimburwaga. Yaba Babuloni cyangwa Roma, imiterere y'uko kugota ishimangira ibyerekeye umwami w'amajyaruguru mu minsi y'imperuka. Ukugota kwakozwe na Orhan kuva mu wa 1333 kugeza mu wa 1337, hamwe n'imyaka ine kuva ku wa 27 Nyakanga 1449 kugeza ku kugotwa kwa Constantinople mu wa 1453, ntibishushanya gusa igihe cyo kuva ku wa 11 Kanama 1840 kugeza ku wa 22 Ukwakira 1844, ahubwo ibyo bikorwa byo kugota binashimangira uruhare rwa Isilamu nk'abana b'umuyaga w'iburasirazuba wo mu buhanuzi bwa Bibiliya. Insanganyamatsiko y'umwami w'amajyaruguru (Babuloni cyangwa Roma) n'umuyaga w'iburasirazuba ni "inkuru zivuye iburasirazuba n'izivuye mu majyaruguru" zivugwa muri Daniyeli 11:45.

> Ariko inkuru ziturutse iburasirazuba n'ikasikazi zizamuhagarika umutima: ni cyo gituma azasohokana umujinya mwinshi kugira ngo arimbure kandi atsembeho benshi. Daniyeli 11:44.

Imyaka ine yo kuva ku wa 27 Nyakanga 1449 kugeza ku kugotwa kwa Constantinople mu 1453 ntigaragaza gusa igihe cy'imyaka ine, ahubwo iyo ihujwe n'urupfu rwa John Palaiologos rwo mu 1448, icyo gihe kigaragazwa kandi n'imyaka itanu.

Iyo miterere igaragarira mu bihe byombi Yerusalemu yarimbuwe no mu mwuzure wo mu gihe cya Nowa. Igaragarira muri Pasika ya mbere yo muri Egiputa, igihe byasabwaga ko marayika urimbura abona ikimenyetso cy'amaraso ku rugi, bikajyana Farawo n'ingabo ze mu nyanja kugeza ubwo imiyaga y'iburasirazuba yarekuwe maze amazi agakinga umuryango wo kwinjira mu gihugu cy'isezerano. Iyo miterere igaragarira mu mateka ya alufa y'itorero ry'i Perugamo, kuva mu mwaka wa 313 kugeza ku itegeko rya mbere ry'Icyumweru ryo mu mwaka wa 321, kandi igaragarira no mu mateka ya omega ya Perugamo, kuva ku itegeko-teka rya Justinian ryo mu mwaka wa 533 kugeza ku itegeko ry'Icyumweru ryo mu mwaka wa 538. Ku byerekeye Perugamo, ikimenyetso kiba ari iteka cyangwa itegeko-teka, ariko buri kimwe muri byo gitangiza igihe gisozwa n'itegeko ry'Icyumweru.

Imiterere y'igihe cyo kugotwa no kurimburwa kwa Yerusalemu ivugwa na Ezekiyeli yari iyo kuva mu mwaka wa 587 mbere ya Kristo kugeza mu mwaka wa 586 mbere ya Kristo: imyaka ibiri iyo mu kubara icyo gihe habarirwamo intangiriro n'iherezo byacyo, n'umwaka umwe n'igice iyo bitabarirwamo. Indi miterere y'ukugota ivugwa mu buhanuzi na yo igaragazwa n'imyaka ibiri y'urugamba rwa Panium, rwari rukubiyemo intambara ya Panium yo mu mwaka wa 200 mbere ya Kristo no kugotwa kwa Sidoni mu mwaka wa 198 mbere ya Kristo. Urupfu rw'umugore wa Ezekiyeli ruhura n'urupfu rwa Lameki, urupfu rwa John Palaiologos n'intambara ya Panium.